

LÁSZLÓ ANDRÁS

A HÉROSZ ÚTJA – A KONTEMPLATÍV ÉS AZ AKCIONÁLIS UTAK HÁTTÉRÉRŐL

*A hérosz a legyőzhetetlennel veszi fel a küzdelmet. Noha ő maga
legyőzhető, a legyőzhetetlen pedig legyőzhetetlen, ő mégis
legyőzi azt.*

A megvalósítás felé vezető utakat nagy vonalakban két kategóriába lehet sorolni: az egyik a kontemplatív, megismerési út (*via gnostico-contemplativa*), a másik az akcionális út (*via activa* vagy *via actionalis*). Az egyik kimondottan és szorosan a klasszikus értelemben vett elmélyedésre alapozott megvalósítási út, a másik pedig szorosabban az aktivitás, az akcionális megragadásával kapcsolatos. A *via gnostico-contemplativa* tehát gnosztikus és kontemplatív megvalósítási út, a transzcendens, transzcendentális megismerésre és értésre, egy értelemfeletti értésre alapozott út; a *via activa* a tette alapozódik, a legradikálisabb formája pedig a *via equitatio-activa*, vagyis a lovagi-aktív, vagy *equitatio-actionalis*, tehát a lovagi-akcionális út. A lovas feladata a tradicionális megközelítés elvei alapján az, hogy önnön harciasságát a hős állapotába vezesse.

A kontemplatív természetű és az aktív, akcionális utak megkülönböztetése feltétlenül indokolt, szembeállításuk azonban nemcsak hogy helytelen, hanem alapvetően téves. A megkülönböztetést meg kell tenni, ugyanis a kétféle út határozottan más; mindazonáltal a kontemplációban eleve van akcionális – minden megismerési útban van akcionális –, és minden akcionális útban van megismerés, sőt, van kontemplatív elem. A két lehetőség nem mond ellent egymásnak; különösen nem

mond ellent egymásnak abban az esetben, ha jobban megvizsgáljuk, hogy miről van szó.

René Guénon az akcionális utakat nem tartotta igazi utaknak. Azt mondta, hogy az akcionalitás, a cselekvés, jelképesen egy horizontalitáson belüli léthelyzet módosítása, ezzel szemben a vertikális a megismeréssel hozható összefüggésbe, a megismerés pedig a vertikummal; ez hoz létre létrendbeli és felfelé irányuló változást.

Ha a cselekvés nem lenne más, csak cselekvés, „csinálás”, akkor Guénonnak maradéktalanul igaza lenne. Csakhogy a dolog nem ilyen egyszerű; például nem veszi tekintetbe a cselekvésnek azt a formáját, amit úgy nevezünk, hogy *tett*. A tett nem egyszerű cselekvés, és a cselekvés sem pusztá valamilyen értelemben való „csinálás”, nem csak horizontális módosítás. A megismerésnek is van horizontális értelmezhetősége és vertikális értelmezhetősége, és a tetteknek is van horizontális és vertikális értelmezhetőségük. Tehát a tettek útján, vagy a tettek dominanciájának az útján is el lehet jutni a *liberáció*ig, a meg- és felszabadulásig. Egyfelől a lovag útján a harciasság átalakítható, de más vonatkozásai is vannak a lovag útjának. Itt első lépésben a heroicitássá átalakítandó harciasság megragadását kell kiemelni.

A *via contemplativa* és a *via activa* is, de a *via equitaria*, a lovagi út is aszkétikus utak. Mit jelent az *askesis*? Az *askesis* realizációs gyakorlást jelent. Transzmutacionális, megvalósításra alapozódó és transzcenzionális, önátalakító műveletek gyakorlását jelenti. Nem önsanyargatást, és nem azt, hogy valamit megvonok önmagamtól. Jelentheti ezt is természetesen, mert bizonyos műveletekhez, műveletkörökhöz ezek is hozzátartozhatnak; ebben az esetben természetesen ezek az *askesis* részei. Az *askesis* a maga lényege szerint egy szigort, akár egy

meghatározott metodika alapján álló szigorú gyakorlást, vagy egy intuitíve kialakított metodika követését jelenti.

Annak ellenére, hogy a *via contemplativa* (vagy *via gnostico-contemplativa*) és a *via activa* (*via equitatio-activa*) határozottan megkülönböztethető és megkülönböztetendő, ezeket egymástól igazi és teljes élességgel nem lehet elválasztani. A különbség nem jelent kibékíthetetlenséget, de még csak igazi ellentétet sem, ugyanis az aktivitás – történetesen egy bizonyos értelemben vett aktivitás – a kontemplációhoz is elengedhetetlen. Ez a gnosztikus elmélyedéshez is elengedhetetlen, hiszen az benső akciókból áll, és egy igazi lovag, a heroicitás felé meginduló harcos, nagyon is hordoz magában koncentratív, meditatív, kontemplatív erőket és kvalifikációkat; másképp nem is lehetne a megvalósítási processzus az, ami. Ezek tulajdonképpen egymásban működnek, és sokkal inkább külső formáikban különböznek egymástól.¹

¹ Az elkülönítés végletessége ellen azt is meg kell említeni, hogy a lovagrendek, például a Templárius Rend nemcsak a harcban, a bátorságban és a határhelyzetek keresésében voltak kiemelkedőek, hanem ezek számára a legmagasabbrendű megismerés is eminens fontossággal bírt. Az érdeklődésük a transzczenzionális és gnosztikus értelemben vett elmélyedés iránt nagyon is eleven volt. A lovagrendek nagyon sok tekintetben gnosztikus meghatározottságú orientációval is rendelkeztek. Ez a Templárius Rend esetében egyértelműen így volt. *Actitudo gnostica* nélkül ugyanis nem lehetséges beavatás. De *actitudo heroica* nélkül sem, *actitudo scientica* és *actitudo artistica* nélkül sem. Akármilyen utat követ valaki, ezeknek az attitűdöknek, benső hozzáállásoknak jelen kell lenniük. Ha valaki transzczenzionális megismerési útra lép, amelyben a kontemplatív megismerésnek van elsőrendű szerepe, szó sem lehet arról, hogy ebben nincs szükség heroikus hozzáállásra, mert szükség van, és enélkül nem is érhet el semmit, jóllehet a saját megvalósításában nem ez fogja a domináns szerepet játszani.

Nézzük meg például az alapvető *yogákat*, vagyis azokat az ösvényeket, amelyek bármelyikét járja is valaki, valamilyen mértékben ezek mindegyikét járnia kell. Tehát: *jñāna-mārga* és *jñāna-yoga*, *karma-mārga* és *karma-yoga*, *bhakti-mārga* és *bhakti-yoga*, *prapatti-mārga* – *prapatti-yoga* viszont nincs. Ezek betetőzését a következő elnevezéssel illelhetjük: *tantra-rājā-yoga*. A *jñāna* azt jelenti, amit a *gnosis*; etimológiai kapcsolatban is állnak, azt jelenti, hogy a transzcendentális megismerés útja és *yogája*. A *karma-mārga*, a cselekvés, respektíve a *prākṣhis hēroikē*, a heroikus gyakorlat ösvénye és *yogája*. A *bhakti* értelmileg azt jelenti, hogy *interparticipatio*. Én részesítem az istenséget önmagamból, én részesülök az istenségből, és mindent részesítek ebből a részesülésemből. A *bhakti* ennek mint ösvénynek, *mārgának* és mint *yogának* a megvalósítása. *Prapatti-mārga*: a *prapatti* azt jelenti, hogy ‘leborulás’. Teljes szószerintiségben: ‘előreesés’. A leborulás, az alázat útja. A *jñāna* elsősorban a *brāhmaṇá*kéból lett *yogīk*nak az útja, a *karma* a *kṣatriyá*kéból lett *yogīk*nak az útja, a *bhakti* a *vaiśyá*kéból lett *yogīk*nak az útja; a *prapatti* pedig a sudráknak az útja (és nem a *yogája*). A *tantra-rājā-yoga* kimondottan az *atīvarṇá*hoz, a kasztok felettihez van kötve. A másik hármat – tehát a *jñāna-mārgát* és *-yogát*, a *karma-mārgát* és *-yogát*, a *bhakti-mārgát* és *-yogát* – mintegy „felszívja” magába a *tantra-rājā-yoga*.

A *tantra-rājā-yoga* elsősorban a mágiával van kapcsolatban. A mágia eleve kondenzálja az akcionalitást és a megismerést, méghozzá a megismerésnek a kontemplatív intenzitású fokát. A mágiához elengedhetetlenül és közvetlenül köze van ennek a kettőnek, ugyanis sajátos módon a mágia akcionális út és megismerési út is egyszerre.

Bármilyen *yoga*-ösvényt követ is valaki, a *jñāna-yogának*, a *karma-yogának* és a *bhakti-yogának* valamilyen mértékben jelen kell lennie az aszkézisében, legalábbis a háttérben, de nem mindegy, hogy milyen elrendezettségben. Aki önmagában a *jñāna-yoga* útját járja, annak *karma-yoginak* és *bhakti-yoginak* is kell lennie. Nyilvánvaló, hogy a *jñāna-yoga* útján elsősorban *jñāna-yoginak* kell lennie. Aki a *tantra-yoga* ösvényét járja, nagyon nagy mértékben *jñāna-yoginak* és *karma-yoginak* kell lennie – szinte egyenlő mértékben –, és ezek után *bhakti-yoginak*. Ha valaki egy egészen speciális *yoga*-irányzathoz kapcsolódik, ennek a három *yogának* jelen kell lennie az útjában, különböző mértékben és értelemben.

A *saṃyamának* három fokozata van. A *dhāraṇā*, ami egy szupremális koncentráció, a *dhyāna*, ami egy legmagasabbra emelt meditáció, és a *samādhi*, a kontemplációnak egy egészen magas fokozata. Ezek közül a folyamatok jellemzésére a középsőt, a *dhyānát* vesszük alapul. A *dhyāna*, amely páliul *jhāna*, tibetiül *bsam*, kínaiul *chan*, koreai nyelven *kvan*, japánul *zen*.

Nemcsak az úgynevezett klasszikus, fenomenikus és externális *dhyāna* létezik, hanem nagyon sok más, *dhyāna*-tudattal végzett cselekedet, életmód: van meditatív járás, lovaglás, sétálás, lélegzetvétel, virágrendezés, törpefa-nevelgetés, teaszer-tartás, *actio sexualis* és olyan harc, ami meditációban megy végbe. A *zennek* az a lényege, hogy az életet mintegy meditatív az életfelettségbe emeljem, amihez természetesen nemcsak a *dhyāna*, hanem a *dhāraṇā* és *samādhi* is hozzátartozhat, csak éppen a *dhyānával* jellemzik leginkább. Hogy a *zenhez* szanszkrit terminológiát rendeljünk: a *zen* arra irányul, hogy az élet a *saṃyama* jegyében menjen végbe. A *dhāraṇā*, *dhyāna* és *samādhi* jegyében álló élet legyen. Az élet-feletti élet a

zen célja, természetesen a felébredés felé irányítva. Ebben is világossá válik, hogy a megismerésre törekvő elmélyedés és a megismerés az elmélyedésben a legkevésbé sem idegen az akcionális megvalósítástól.

Kétségtelen az is, hogy a cselekvésnek a tettek szintjére kell emelkedni. A cselekvés legmagasabb foka az, amit úgy nevezhetünk, hogy *prākhsis hēroikē*. Tehát a *prākhsis* ebben az esetben a tettek szintjére emelt cselekvést jelenti, és a *hēroikē* pedig a hőrosszá alakulás útján való járást, és az ennek való megfelelést. A hősnek, a *hērōs*nak a görögben a másik neve *hemitheos*, aminek jelentése: ‘félisten’. A *hemitheos* és a *hērōs* azonos fokot jelent; félisten = hős. Ugyanazt jelenti, mint a szanszkritban a *vīra*. Valamikor a *hērōs* elnevezése *vērōs* volt, ugyanazzal a jelentéssel, mint a szanszkrit *vīra*; megkülönböztették a *theos*tól. A *theos*nak ugyanis a görögben három jelentése van: az Isten, az isten – vagyis az istenek egyike –, valamint az isteni létrendnek megfelelő ember. Ugyanazt jelentette ebben az értelemben, mint a szanszkrit nyelvben a *divya*.

A *hemitheos*, a félisten vagy hērosz egy másik lehetőséget jelent, a *vīra* lehetőségét. Itt az út lényege – ami a lovagi út lényege a hőrosszá válás útján – a határhelyzetek felkeresése. Szembefordulás egy legyőzhetetlen erővel, amelyet mégis le kell győznom. A hērosz a legyőzhetetlennel veszi fel a küzdelmet. Noha ő maga legyőzhető, a legyőzhetetlen pedig legyőzhetetlen, mégis legyőzi azt. A heroikus útnak az iszlámon belül is megkülönböztették két formáját a szent háborúkkal kapcsolatban: az *al-jihād al-’ašghar* – kis szent háború –, és az *al-jihād al-’Akbar* – nagy szent háború. A *kis szent háborút* a világban vívják hadseregek; megfelelő felkészültségű emberek küzdenek, elesnek, életben maradnak vagy meghalnak. A

Próféta mondta: „most, amikor vége van a *kis szent háborúnak*, felkészülhetünk a *nagy szent háborúra*”.

A *nagy szent háború* a saját lelki, tudati térben végbemenő háború. Itt a bennem lakó sötét erőkkel harcolok. A lovagnak a sárkányt – a sötét és alsó erők, a vizek sárkányát – nem csupán a világban kell legyőznie, hanem elsősorban és mindenekelőtt önmagában; ha egyes szám első személyben fogalmazok: *önmagamban kell legyőznöm*. Az iszlám intenciói szerint a *kis szent háború* sok tekintetben csak felkészülés a *nagy szent háborúra*. A világban megölt sárkány csak előkép, a világban levő sárkány megölése csak előkészítés; felkészülés arra, hogy megöljem a benső sötét erők sárkányát. Két alapvetően elkülöníthető síkon folyik a küzdelem, de ha alsíkokat különböztetek meg, akkor akárhány sík lehet; mindegyik síknak megvannak a sárkányai, megvan az ellenség, az ellenséges csapatok. Ezek mind hasonlatok, de érvényes hasonlatok.

A benső sötét erők, „csapatok” legyőzése, avagy a benső sárkány legyőzése vajon tett vagy nem tett? Ez megismerés és kontempláció, vagy nem az? Álláspontunk szerint kontemplatív szintű megismeréssel áll összefüggésben egyfelől, másfelől pedig ezzel egyidejűleg, hordja a tett minden ismervét is. Egyszerre. A külső szent háborúban, a *kis szent háborúban* nyilvánvaló, hogy a külső akcionalitás fenomenologikusan, tehát megjelenésében lényegesen erősebb. Ezt veszi észre mindenki. Viszont ha valami a külső akcionalitás, az externális fenomenologikum szempontjából ilyen kitérítettség, az még nem jelenti azt, hogy befelé ne lenne szintén nagyon jelentős és nagy intenzitású. Tehát a külső szent háborúban éppúgy megvannak a benső kontemplatív erővel való megismerés-termesztető mozzanatok, mint a tett-szerű mozzanatok.

Az akcionalitás heroikusan megragadható vonalainak alapján egészen kiemelt és kitüntetett jelentősége van a halál mi-voltának. A halálnak, amely tulajdonképpen egy út kezdete, a semmibe torkolló út kezdete. A halál a semmit célozza meg. A halál és a megsemmisülés összekapcsolása nem a materialisztikus szemlélet értelmében fogandó fel, mert ezt végletesen elutasítjuk.

Bár a halál nem megsemmisülés, a halál utat nyit a semmibe, de nemcsak a semmi felé nyit utat; a halál a *felébredés irányába* is utat nyit, egyszerre, és hogy végül is melyik utat fogom járni, az *post mortem* kiderül. A lényeg tulajdonképpen itt az, hogy valaki vállalja a halált, mert a heroikus úthoz ez organikusan hozzátartozik. Vállalni a halál kihívását, vállalni magát a halált, és a halálban úgy meghalni, hogy ez mégsem jelent meghalást. Ezt nevezték diadalmas halálnak, *mors triumphalis*nak.

A diadalmas halállal kapcsolatban két lehetőség áll fenn. Kitenni magamat ennek a kockázatnak, vagy feltétlenül részesülni ebben. Minden időben voltak olyanok, akik a *halál önkénteseinek* nevezték magukat, és akiket a *halál önkénteseinek* neveztek. Az indiánoknál is voltak *vissza nem térők*. Voltak olyanok, akik elmentek a csatába, és vagy meghaltak, vagy nem, de voltak olyanok is, akiknek meg *kellett* halniuk. Ezek már más tolldíszot viseltek, és ezek mindenképpen meghaltak. Ez a halál *mors triumphalis* volt: diadalmas halál. Ezek az emberek a csatában vesztek a külső szemlélő számára, valójában azonban diadalmasan és életfelettien élve győzedelmeskedtek. A japánoknál is voltak ilyenek, a *kamikazék*, és a *halál önkénteseivel* találkozunk Berlin ostrománál is 1945-ben, amikor a tibeti lámák rangjelzés nélküli SS-egyenruhában harcoltak, és mind meghaltak, mert vállalták, hogy meghalnak

ebben a csatában. Meg is találták a holttesteiket; egyetlen élő nem volt, nem került közülük hadifogságba senki, nem került sebesülten kórházba senki.

Fogalmazhatunk úgy, hogy a halál az emberi élet számára a legnagyobb tigris. A legnagyobb, legfélelmetesebb és legvadabb tigris, amelynek a meglovaglása különösen kockázatos, mert hibázás esetén nem ismételhető meg akárhányszor, míg nagyon sok más esetben erre megvan a lehetőség. A lovag tehát nemcsak a harciasságot transzmutálja heroicitássá, hanem ezzel szoros összefüggésben önmagát határhelyzetekhez juttatja.

Az *ars* korábban egyszerre jelentett művészetet, tudást, tudományt és mesterséget is; *ars moriendi* – a meghalás művészete, *ars amandi* – a szerelem művészete. Ilyen témájú művek megjelentek, és ezeknek a más címeken való megfelelői mindenütt megvoltak. Hogyan kell meghalni?

Az áldozat soha nem jelentheti azt, ami merő veszteségből áll; az áldozat csak akkor áldozat, ha annak a benső terrénumban valamilyen győzedelmes nyereség jelenik meg. Akik háborúban estek el, azokról a konvenció alapján mint hősi halottakról szokás és illik beszélni. Ha a megvalósítás összefüggésében vizsgáljuk ezt a kérdést, akkor ez egy kicsit másképp néz ki. Azok áldozták fel az életüket hőiesen, akik nem vesztesei ennek a folyamatnak. Megsebesülnek és meghalnak, de tudatukat, tudati intenzitásukat megőrzik és megemelik. Ekkor lehet beszélni hősi halottakról, életüket feláldozó hőökről. Nyilvánvaló, hogy egy olyan háborúban, ahol a repülőgépekben már nem ülnek pilóták, ahol az egész háború tulajdonképpen egy bunkerben való gombnyomogatásban merül ki, a hősiesség átélésére vajmi kevés lehetőség adódik.

A harcban és a hősiességben van még egy rendkívül fontos mozzanat, a mámor mozzanata. A különböző tantrikus szertartásokban, a dionysosi misztériumokat kísérő szertartásokban el kellett jutni a mámor fokára – nem kikerülni azt, hanem eljutni úgy, hogy a mámor ellenére nagyobb éberséget megvalósítani, mint bármikor. A szexuális vonatkozású tantrikus gyakorlatnál is el kell jutni a szexuális mámorhoz, de úgy, hogy az éberség nagyobb legyen, mint bármikor; és a harc közben is el kell jutni a harci mámorhoz, de nem úgy, ahogy majdnem mindenki eljut, ha igazán harcol, hanem nagyobb éberséget birtokolva, mint bármikor. Az alapgondolat az, hogy a mámor az enyém, és nem én vagyok a mámoré. Nem én vagyok a bor mámorának a tulajdona, a szexualitás mámorának a tulajdona, a harci mámor tulajdona, hanem ezek a mámorformák az én birtokomban vannak. Ez egy tudati éberségi fok megvalósítása, hogy valamit leküzdve érjek el valamit.

Önmagában a bor adta mámor, a szexualitás adta mámor, a harc adta mámor a felébredés ellenében működik, de meg lehet ragadni ezt úgy, hogy mindez az én felébredésem szolgálatában legyen. Szorosan összefügg ez azzal, amit más kontextusban úgy mondunk, hogy „meglovagolni a tigrist”. Evola könyvének is a címe: *Cavalcare la tigre* – ‘Meglovagolni a tigrist’.² A keleti, belső-ázsiai, kelet-ázsiai tradíciók szimboliztikájában a tigris a *śakti*nak, méghozzá az elszabadult és fékevesztett *śakti*nak a jelképe. A *śakti* jelentése ‘erő’ és ‘hatalom’. Az erő és hatalom mint szó nőnemű, és a tigris a szimboliztika szerint nőnemű tigris. A tigris pusztító erővel lép fel. Létezhet olyanvalaki, aki már túl van a tigris minden vonatko-

² Magyar nyelven: *Meglovagolni a tigrist*. Budapest, 2009, Persica Kiadó. (A szerkesztő megjegyzése.)

zásán, és létezhet olyan, aki még meg sem látja a tigrist. Akkor válik ez érdekessé, ha valaki találkozik a tigrissel, de nem rendelkezik még azzal az erővel, hogy legyőzze a tigrist, és azzal sem rendelkezik, hogy elmeneküljön a tigris elől, ezért a legabszurdabb megoldást választja: felugrik a tigris hátára; először még vadabb vágatásra készíti, majd elkezd irányítani, kormányozni, vitetni magát vele. A tigris – vagyis az, ami pusztítólag lépett volna fel vele szemben – a hordozója lesz.

A tigris szimboliztikája nagyon sok területre kiterjeszthető, és egyre több területre, mert ami aktív erőként a felébredés ellenében működik, az mind tigris. Arra helyesen mutattak rá többen, hogy a három *guna* közül csak a *sattva* és a *rajas* – főképp a *rajas* – lehet olyan, aminek tigristermészete van. A *tamas* erre már alkalmatlan. A *tamas*nak is lehet tigristermészete, de a *tamas* meglovagolhatatlan. Nem azt kell meglovagolni, ami tompa tenyészetben és a megszűnés jegyében áll, hanem azt, amiben tulajdonképpen aktivitás van, és a *rajasszal* szorosan összefügg. Tehát a tigris dominánsan *rajas*-természetű, és a *rajas*-természetű tigrist lehet és érdemes meglovagolni; bizonyos utak esetében *meg kell* lovagolni. A *tamast* nem lehet és nem érdemes meglovagolni, a *sattva* pedig nagyon kevésbé tigrisszerű. A heroicitás vonatkozásában és azon vonatkozásban, amit a mámor kapcsán felvetettünk, ez nagyon is érvényes. A mámor jellegzetesen tigristermészetű; akkor lesz az enyém, ha mint tigrist meglovagolom.

A hérosz a *hemitheos*, avagy a félisteni állapot megvalósítása a harciasságból való transzmutálás révén. Vannak a harciasságnál alacsonyabb rendű kvalitások, amelyek valamilyen rokonságot mutatnak a harciassággal, például az, amit vadságnak lehet nevezni. A vadságban igen sok *rajas*-elem van, ugyanakkor igen sok *tamas*-elem is. Mint ahogyan Burckhardt

nagyon helyesen rámutatott: ha a tigris-erőkben a *tamas* túlsúlyra jut, akkor az a tigris nem lovagolható meg. Ezt Evola vonatkozó könyvével kapcsolatban írta, noha erre – mert ilyen felhangja is volt – teljesen felesleges volt Evolát figyelmeztetni. A *tamas* valóban nem lovagolható meg, és a *tamas* túlsúlya sem. A vadságban bár sok *rajas* van, de ebben olyan *tamas*-jelenléttel kell számolni, amely a harciassággá való transzmutálását majdnem lehetetlenné teszi. Ha ez a vadság nem olyan szélsőséges, és a harciassággal már jobban rokonítható, akkor talán harciassággá lehet alakítani.

Ez egyébként összefügg a titáni minőséggel, amelyre itt csak érintőlegesen térhetünk ki. Annyit azért el kell mondani, hogy vannak olyan utak, amelyek a szoláris eltévelyedések veszélyét hordozzák. Ugyanis nemcsak lunáris és tellurisztikus és egyéb, hanem szoláris eltévelyedés is létezik. A szoláris eltévelyedés mindig lehetőséget ad arra, hogy ebbe másodlagosan egy lunáris eltévelyedés is bekapcsolódjék. Első ütemben tehát szoláris eltévelyedés a titáni attitűd, és ez a vadság attitűdjét jelenti. Kétségtelen, hogy minden harcias népnél a titáni jelleg valamilyen mértékben megjelenik. A rómaiakban ez csekélyebb volt, mint a germánokban, a germánokban pedig jóval csekélyebb volt, mint később például a hunokban. Valószínűleg a tatárok voltak a legtitánibbak, minden idők legtitánibb fiai, de ez a jelleg nagyon erős volt a hunoknál is. Ez tulajdonképpen egyszersmind egy akarati eltévelyedés, méghozzá nagyon erős akaratiság mellett.

Ennek megfelelően a szoláris eltévelyedéssel is kell számolni, és a szoláris eltévelyedésbe minden esetben bekapcsolódik egy *lunus*-elem, a Holdnak egy férfias arculata, de démoni és aláhajló módon férfias arculata. A titanicitás bizonyos esetben olyan harciasságot reprezentál, amely át-

alakítható, de vannak olyan végletes variánsai, amelyek transzmutálhatatlanok.

* * *

A belső- és kelet-ázsiai szimbólumokban, főleg buddhista szimbólumokban, amelyekben a világkerék, a létesülés kereke, a *bhavacakra* ábrázolva van, látható a képeken egy sárkány: a háttérben ül, az ölében pedig egy tigris van. A sárkány a *Śakti* ura, a tigris a *Śakti*, a pozitúra egy *coitus*, és ez a *coitus*, a *Śakti* urának és a *Śakti*nak ez az együttese mozgatja a létesülés kerekét. Itt jegyezzük meg: ez a sárkány alapvetően különbözik a nyugati szimbolikában megjelenő, legyőzendő sárkánytól. A Távol-Keleten a hímnemű égi sárkányt minden esetben élesen megkülönböztették a vizek nőnemű sárkányától, és a régi legendáriumok érdekes módon minden esetben megemlítik, hogy például Szent György sárkánya nőnemű sárkány volt, a vizek és alsó világok sárkánya.

Az égi sárkány nagyon pozitív alakja a pantheonoknak. A vizek sárkánya, az alsó világok és az alsó vizek sárkánya az, amit le kell győzni. Miért nem egy nőnemű sárkány ül az égi sárkány ölében? Vagy miért nem egy hímnemű tigris ölében ül egy nőnemű tigris? Ez azért van, mert a tigris egy magasabb színvonalon álló – fékevesztett, de magasabb színvonalon álló – *Śakti*nak a szimbóluma. A sárkány viszont a hímnemű tigris felett áll. A felső sárkány és alsó sárkány között van az alsó és felső tigris. A hímnemű tigris nem áll olyan létrendi rangban, mint a hímnemű sárkány, viszont a nőnemű tigris magasabban áll, mint a nőnemű sárkány. A nőnemű sárkánynak a *tamas*-erővel való összekötődése már olyan nagymérvű, hogy ebben a szimbolikában nem kapná meg a helyét, a hímnemű

tigrisnek pedig a fényerőkkel való kapcsolata nem olyan magas, mint az égi sárkánynak. Nagyon is adekvát a hímnemű sárkány ölében ülő nőnemű tigris alkalmazása a szimbolikában.

A *prākhsis hēroikēt* azért kell kiemelni, mert az összes praxis közül – tehát az összes cselekvés közül, a tett-jellegű cselekvések közül – ez jelenti a legmélyebb kihívást és a legnagyobb kockázatot. Más cselekvések is vannak, de ebben van az igazi cselekvés. A távol-keleti szimbolikában létezik egy fogalom, a *weī-wū-weī*, amely a cselekvésben való nem-cselekvésre, vagy a nem-cselekvésben való cselekvésre utal. A szanszkritban ennek a megfelelője a *karmākarma*. A *karma-yoga* tulajdonképpen *karmākarma-yogát* jelent, vagyis azt, hogy a cselekvésben megőrizzük a nem-cselekvés neutralitását, és a nem-cselekvést tettként, cselekvésként hajtsuk végre. Cselekedni a nem-cselekvést, megtenni a nem-tevést, és a tevésben a nem-tevés neutralitását megőrizni. De van ennek ennél egy mélyebb aspektusa: úgy végrehajtani a cselekvést, hogy az ne hozzon létre *bandhát*. A *karma* alaptőformájában *karman*. Tulajdonképpen a *karma-bandha* az, amit közönségesen *karmának* szoktak nevezni, a sorssá lett cselekvés. A *karma* cselekvést, tettet jelent, a *karma-bandha* pedig a sorssá lett cselekvést, tulajdonképpen cselekvési bilincset. A *bandha* a német *binden*, *band*, *gebunden* megfelelője. Azt jelenti, hogy ‘kötni’. Ez a bilincs. Ha alkotnánk a szanszkritból és a latinból egy szót, akkor ez a *vinculum carmicum* lenne (a *vinculum* archaikusabb írásmódja: *binculum*).

Lényeges tehát, hogy ne hozzon létre köteléket a cselekvés. Mikor hoz létre köteléket a cselekvés? Akkor, ha például nincs meg benne a neutralitás. De még mélyebben felfogva – mert ez még nem elég mély – ez is valaminek a következménye:

minél inkább én önmagam – *egon auton* – vagyok saját tetteim alanya – *karṭṛātmā* –, annál kevésbé jön létre a *karmának bandhája*. Minél kevésbé vagyok alanya a tetteimnek, annál erősebb a *karma-bandha*. Ennek még más összetevői is vannak, amire most nincs lehetőség bővebben kitérni, és amiben az inkarnált lényemhez való közelség és távolság is szerepet játszik, viszont ez a leglényegesebb, vagyis hogy milyen mértékben vagyok alanya a cselekvéseimnek. Ha teljesen alanya vagyok, akkor nemcsak, hogy *karma-bandha* nem jön létre, hanem tulajdonképpen feloszlik a *karma-bandha*.

Minden heroikusan meghatározott cselekvés, tett, egy-szersmind a *karmākarma-yoga* vonalába esik. Mikor tudok neutrális lenni valamivel szemben? Ha uralkodom felette, ha teljesen Én vagyok. Ez a neutralitás ennek a megvalósításához hozzájárul. Ismételjük meg: a kontemplatív megismerés és az akcionalitás útjai különböznek egymástól. A különbséget tudatosan szemlélnünk és posztulálnunk kell. A szembeállítást, sőt a szembeállíthatóságot tagadjuk, a mégis szembeállítást pedig elutasítjuk. Nincsen tényleges ellentét ezek között. Lehet megismerés alapján és megismeréstől mélyen áthatottan cselekedni, főleg tenni, és minden megismerésben, sőt minden kontemplációban jelen van a megtevés, a nagyon is hatalmas megtevés.

* * *

A *tantra* szó sokféleképpen fordítható – egyik fordítást sem vitatjuk –, és a lehetséges fordítások közül a ‘kiterjesztést’ tartjuk olyannak, amelyik leginkább rámutat arra, hogy itt miről van szó. A kiterjesztés vagy valaminek a körébe való bevonás – a kiterjesztésnek egy más megfogalmazása – a tantra esetében

azt jelenti, hogy nemcsak a jellegzetesen megvalósítást elősegítő külső és belső folyamatok favorizálását kell szem előtt tartani, hanem ki kell terjeszteni azokra a területekre is, a megfelelő preparációt követően, amelyek közönségesen, a megfelelő preparációk elvégzése nélkül, nem a megvalósítás elősegítői, hanem sokkal inkább ennek az akadályai lennének.

A kiterjesztés két legpregnansabb variánsa a harc és a szexualitás. Ezek közönségesen és magukra hagyott mivoltukban nem a megvalósítás elősegítői, mert az ehhez való sajátos kötődéseken, az ezekkel kapcsolatban fellépő emocionális hullámverések vonatkozásában nem segítik elő a megvalósítást. Viszont a tantra ezekre a területekre is kiterjed, és kiterjed olyan területekre is, amelyek többé-kevésbé indifferensek, és úgy tűnnek, hogy semmiféle vonatkozásuk sincs a megvalósításhoz. Ilyen *upasādhana* – hogy ezt a szanszkrit neologizmát használjuk – például az ikebana, a tánc, a költészet, az ayurvédikus praxis és így tovább. Ezek voltaképpen nem önálló utak, hanem bizonyos értelemben alátámasztások, megerősítések. Viszont a szexualitás és a harc önálló úttá tehető, ezek nem garnírungek. Az ikebanának, a bonsainak, a teaszer-tartásnak és egyebeknek nagyon pozitív és magasrendű hatása van, de ezek mégiscsak garnírungek, köretek, amelyek habár fontosak, nem lényegesek. Ezt azért is érdemes megemlíteni, mert van egy olyan dilettáns nézet, amely igaz tanításoknak a kisarkítása alapján úgy véli, hogy bárminek a gyakorlása révén bekövetkezhet a legmagasabb megvalósítás.

Hogy ez bárminek a gyakorlása révén bekövetkezhet, végső fokon igaz, de erre nem lehet alapozni. Ez olyan tanítás, mint az, hogy a buddhizmus szerint minden létező felébredhet. Valóban, ezt a buddhizmusban nem lehet megcáfolni. Ilyen értelemben valóban bárminek a gyakorlása révén, például tör-

pefa-nyesegetéssel is fel lehet ébredni. De valójában, ha egy millimétert is ez alapján előre lehetne haladni, már az is csodaszamba menne. Ezekkel óvatosan kell bánni. Egy meghatározott úton haladó, ha mellesleg ilyesmit végez, akkor ennek meglesz a maga helyén való értelme és érvénye. A japán rendőroket a közelmúltban különböző harci technikákra képezték ki – *judo*, *ju-jitsu*, *karate* stb. –, és hogy a gömbszerűség jegyében a lelkük másik oldala is fejlődjön, az ikebana is kötelezően elő volt írva számukra. Harcoltak és virágot is rendeztek. Általában véve ezeknek valamilyen mellékes szerepük valóban lehet, és ilyen szempontból a szerepük és a jelentőségük is értékes, de aki valóban a legmagasabb felé törekszik, az nem érheti be ezekkel a mellék- és alátámasztó, kisegítő utakkal.

A harc azonban nem ilyen. A lovagi értelemben vett harcias akcionalitás egyáltalán nem ebbe a körbe tartozik. Aminek ilyen szoros vonatkozása van a halállal, egy végletes határhelyezettel, az nyilvánvalóan nem egy mellékes, alátámasztó és kisegítő út, még ha erről az oldalról is támasztjuk alá műveleteinket. A tantrikus utak a legradikálisabb utak, és mondhatjuk azt is, hogy a tantrikus doktrínák is a legradikálisabb doktrínák. A tantra Indiában – bár ott ezeket a kifejezéseket így nem használják – csaknem heterodox útnak számít. Nem számít annak, de közelíti. Bizonyos esetben azonban ezek a kvázi heterodox utak a legmagasabb, legmélyebb ortodoxiáknak a kifejezői.³

³ A metafizikai tradicionális szerzők, gondolkozók közül Guénon sajátos módon nem becsülte túl sokra a tantrát. Sem a hindu, sem a buddhista *tantra-mārg*akat és *tantra-yog*ákat nem becsülte sokra, illetőleg nagyon visszafogottan ismerte el ezeket. Evola azonban a hindu és buddhista *tantra-mārg*át és *tantra-yog*át a legmagasabb megvalósításbeli piederstálra emelte. Nála a buddhista és hindu tantra, az alkímiai

* * *

Guénon azon az alapon utasítja el a cselekvésnek a megvalósításba való bevonhatóságát, hogy azt mondja, a cselekvés a világ horizontális elrendezettségében való változtatásokat jelent, miszerint ugyanazon a létsíkon rendezgeti az ember a dolgokat. Valóban, a cselekvés általában és elsősorban ilyen, de korántsem szükségképpen és egyáltalán nem minden esetben; óriási amplitúdók mellett összefüggésbe lehet hozni a vertikálitással, az alászállásokkal és a felemelkedésekkel is. Az ember, a törekvő, a *yogī* nem egy gép, amelyik áthelyez tárgyakat innen oda és amoda, hanem hatalmas tudati erővel rendelkező lény, akiben a horizontális cselekvés a vertikális átalakulásokkal messzemenően összekapcsolva jelenhet és jelenik meg, minél inkább törekvő a törekvő.

A cselekvések általános köréből kiemelve abban, amit tettek nevezünk, a vertikálitás és a vertikális értelemben vett emelkedés is jelen van, és jelen lehet. A megismerésnek is vannak olyan formái, vonzatai, megvalósulás-kiélési területei, amelyek nem teljesen kizárólag, de megközelítőlegesen kizárólagossággal a horizontalitással hozhatók összefüggésbe. A tett a közönséges cselekvéstől elkülönül, és az a jellemzője, hogy abban a vertikálitással kifejezhető benső alakulások mennek végbe, és a vertikálitás ebben az esetben nemcsak alászállást, hanem felemelkedést is jelent. Amikor a kamikaze rávetette magát egy repülőgép-anyahajóra, és az, aki a gépet vezette,

hermetika és a taoizmusnak bizonyos vonulatai jelentették a legtöbbet. Önnön útját a cinóber ösvényének nevezte. Ez egy megismeréssel összekötött voluntarisztikus út. Akarati út, amelyben a megismerés különös kitüntetettséggel és indító erővel rendelkezik. Voltaképpen mágikus út, jelentős gnosztikus és akcionális alátámasztottsággal.

meghalt, nem pusztán rendezgetett valamit egy horizontalitás mentén, pusztán egy azonos létsíknál kikötve; nem csak egy robbanó tárgyat helyezett el a hajón, hanem a vertikálitással összefüggésbe hozható átélést valósított meg önmaga számára. Ez még akkor is így van, ha elbukik és tudatilag süllyed, de nyilvánvaló, hogy voltak olyanok, akik valódi emelkedést értek el. Ezt a cselekvést nem lehet csak horizontális, ugyanazon a létsíkon való rendezgetésként felfogni.

Erre azt lehetne mondani, hogy: „igen, de a megismerési elem az, ami igazán számít”. Ezek egymásban működő erők, amelyek közül nem lehet végletesen elkülöníteni a megismerést. Mindig származnak azok a megközelítések, kérdések, hogy „az ember pusztán racionális képességeivel mit tud elérni?” A skolasztika is foglalkozott ezzel, felvetve a kérdést, hogy „pusztán a racionális képesség elégséges-e ahhoz, hogy valaki a megfelelő argumentumokat birtokba véve belássa Isten létét?” Mintha lenne olyan lény, aki rendelkezne a pusztán racionalitással...

Amiként az ember megnyilvánul, van benne *ratio discursiva*, lehet benne *intuitio intellectualis*, azután stupid butaság, meg óriási adag emocionális érzés és nem-emocionális érzés, meg akarat, meg ösztönösség, és mindezen hallatlanul sokféle összetevő állandóan jelen van benne. Az iménti felsorolás persze messze nem meríti ki azokat a tudatfunkciókat, alfunkciókat és mellékfunkciókat, amelyek a szellem lelki terében jelen vannak – például valaminek a belátása kapcsán. Az igazán magasrendű folyamatokban is nagyon sok komponens vesz részt: a benső *actitudók*, a megismerési erők, a cselekvésben működő megismerő erők, a megismerési funkciókban működő cselekvési erők, és így tovább; és ezek a tudatfunkciók bizonyos mértékben egymásban működnek: az akarat, az érzés

és a gondolkodás is. Van olyan, hogy gondolkodásban működő akarat és érzés, érzésben működő akarat és gondolkodás, akarásban működő érzés és gondolkodás. Ezek egymásban vannak. Mindegyik bizonyos értelemben foglalata és kerete a másiknak; élő, dinamikus, és mondhatjuk úgy, hogy kinetiko-dinamikus keretek, funkcionális keretek. Olyan, hogy *csak* megismerés, nem létezik; de *csak* cselekvés sem létezik, és *csak* akarás vagy érzés sem – ezek nem léteznek magukban. A tudatfunkciók oldaláról kell ezeket a kérdéseket mérlegelni, és egy ilyen mérlegelés kapcsán valóban kimondhatjuk, és ki is kell mondanunk azt, hogy a *lovagi út* egyszersemind kontemplatív út is, méghozzá egy *gnostico-contemplativ* út, tehát pontosan az, amit a legnagyobb távolságban definiálunk a szorosan vett lovagi és aktív úttól.

Miért jelent a cselekvés a különböző vonzataival köteléket? Általában ezt nem tudják megmondani, mert nem megismerő módon tekintenek arra, amiről itt szó van. Azért lesz az én cselekvésem sorsszerű kötelékké, mert nem vagyok teljesen alanya a cselekvésemnek. Az hoz létre köteléket, ha úgy cselekszem, hogy ennek nem vagyok eléggé az alanya. Aminek egyáltalán nem vagyok az alanya, azt voltaképpen nem érzékelem cselekvésnek, és természetesen a köteléket sem érzékelem. Ott érzékelem, ahol valamilyen módon alanya vagyok, de nem megfelelő mértékben, nem dominánsan. Ha a cselekvésnek nem vagyok dominánsan az alanya, akkor az a cselekvés mintegy sorssá fog alakulni – következményeiben, összefüggéseiben, vonzataiban, akció-reakció relációiban és így tovább.

Ha a tetteimnek teljesen az alanya vagyok, az a *karma* nem hoz létre *bandhát*, nem hoz létre köteléket. Ezeknek a kérdéseknek a tudatosítása e tekintetben is elementáris jelentőségű.

A feladat az, hogy bármit hajtok végre, bárminek a végrehajtója vagy elviselője vagyok, annak az alanyi jelenlétem totalitása legyen a vezérlője. Ha ez még nem is abszolút alanyi birtokbavétel, az alany feltétlen dominanciájának akkor is mindenképpen meg kell valósulnia.⁴ Ez spirituális feladata annak, aki valóban transzcenzionális irányultságú törekvőként határozza meg önmagát.

A Szerző 2003. április 14-én és 2004. május 10-én,
Budapesten elhangzott előadásai nyomán.

⁴ Semmiféle olyan út nem fogadható el soha, amelyben öt olyan perc van a művelet során, ami a tudat tompultságát idézi elő, vagyis amiben az alanyi dominancia fel sem merülhet. Nem csupán annyiból áll a kontempláció, hogy leülök, és nem csinálok semmit. (Egyébként ha leülök, és nem csinálok semmit, akkor is messzemenően csinálnak erők bennem valamit.) Ezért van az, hogy amikor a buddhista körök összejönnek „meditálni és mantrázni”, akkor mindenki tompábban és hülyébben távozik, mint ahogyan érkezett: mert ilyen tudatállapotokat idéznek fel. Mert nem egy magasrendű éberség a meghatározó, hanem egy tompa belebambulás a külső vagy benső állapotokba.